

PRIČAM TI Na Danu iseljenika s ono malo stalnih Sušćana i more onih preko mora

Nije to samo pješčani otok, šarena nošnja i ljetna fešta

Napisao i snimio
Bojan PURIĆ

Posjetili smo Susak na Dan iseljenika - prema 39 godina starom običaju, ta velika fešta održava se posljednje nedjelje u srpnju. Iako, prema posljednjem ob(j)avljenom popisu stanovništva, na otoku žive 142 osobe, mnogo bi preciznije bilo reći da je toliko onih kojima u osobnim dokumentima kao mjesto prebivališta stoji Susak. U stvarnosti, broj je manji - sudeći po razgovorima s nekoliko cjelogodišnjih stanovnika, na »pješanom otoku« manje je od stotinu stalnih, dakle onih koji otočnu svakodnevicu žive i zimi,

kad jaka bura prometno »odsijeca« otok i kad se zatvore vrata većine javnih sadržaja na otoku.

U školskoj godini 2023/24. mjesnu školu u lijepom zdanju u Donjem Selu pohađalo je troje učenika, a kako je svatko od njih različite dobi, u istoj učionici istovremeno se održavala nastava za treći, četvrti i peti razred osnovne škole. To je zapravo ustaljena praksa ove škole, jedne od područnih u sustavu Osnovne škole Marija Martinolića u Malom Lošinju. Na isti se način radi i na otoku Ilovičku, dok je na Unijama škola trenutno zatvorena jer ondje nema djece tog uzrasta.

Srećemo Barbaru Bušić-Ribarić, koja je s prvim

Na proslavi Dana iseljenika središnja točka bio je nastup folklorne skupine. Plesali su samo potomci iseljenih Sušćana, u nedostatku ovdašnjih mladih

lipanjskim danom postala unirovljenica. Kaže, kao zamjena, školsku godinu došla je ovdje dovršiti kolegica iz Slavonskog Broda, a sad ostaje za vidjeti tko će u novoj školskoj godini, od 9. rujna, doći na otok i preuzeti rad s troje djece.

- Za prvi razred trenutno nema djece. Na otoku ima nešto male djece, ali veliko je pitanje hoće li ona ostati na Susku do školske dobi ili će te obitelji otići negdje drugdje, kaže nam učiteljica Barbara.

Uz prosvjetni rad godinama je vodila restoran u Gornjem Selu, a sad ga prepustila sinu i bavi se povrtlarstvom.

- Možda fali krumpira i kapule, a sve drugo u restoranu imamo svoje; salatu,

pomidore, krastavce, tikvice. Postavili smo navodnjavanje, a kako je na Susku tlo pješčano, ne trebamo se puno mučiti. Imam i dva plastenika, kaže nam, uvodeći nas u temu vodoopskrbnih problema ovoga otoka.

Od 2017. godine na otoku postoji desalinizator morske vode, a otad su obustavljeni dolasci broda vodonosca, iz kojega je punjen spremnik na Merinama, kraj groblja u Gornjem Selu. Već po uvođenju novog sustava, kod mještana se javila skepsa, s obzirom na to da je usisna pumpa morske vode za desalinizator pedesetak metara udaljena od ispusta kanalizacije, s vanjske strane lukobrana. Te su primjedbe otklonili

u Vodoopskrbi i odvodnji Cres-Lošinj, gradskoj tvrtki koja upravlja vodovodom, navodeći da se tehnologijom reverzne osmoze dobiva besprijekorno čista voda, bez obzira na kvalitetu vode na usisu, odnosno da membrane imaju toliko sitne otvore, da propuštaju samo molekule vode.

Muke po vodi i liječniku

- Voda je nekvalitetna i to pitanje nikako da se riješi, a to je osnova da bi se išta na Susku moglo razvijati. Godinama se bavim ugostiteljstvom i turizmom, moramo filtrirati vodu, pritisak je u Gornjem Selu loš i morala sam vodu iz vodovoda

nastavak na str. 2.

Glavna plaža, jednostavnije Spijaža

Brod »Unije« donio je novosti u opskrbi otoka

nastavak sa str. 1.

priključiti na hidrofor, da ona dođe do kata. U Donjem Selu je pritisak jači, voda je kemijski u redu, ali mehanički je zagađena, žuta je i ljudi se na to žale, kaže nam Barbara Bušić-Ribarić.

Još je kritičniji Milan Jurčina, za kojim je dugogodišnje vođenje mjesne trgovine, ali i dugogodišnji angažman u lokalnoj zajednici, jedno vrijeme u ulozi predsjednika Mjesnog odbora, svojedobno i prvog čovjeka ovdašnjega dobrovoljnog vatrogasnog društva. Njegovo su rodno mjesto Poljica nedaleko od Zadra, desetljećima je stanovnik Suska, ali se posljednjih godina češće vraća zavičaju, kojemu se, kao umirovljenik, namjerava vratiti i trajno. Slovi kao čovjek »bez dlake na jeziku«, gradskim vlastima u Malom Lošinj zamjera nezainteresiranost za Susak, a također je vrlo kritičan u pogledu vodopoprave Suska.

- Problem s vodom još je veći nego lani. Uzorak za analizu uzima se odmah kod desalinizatora i na mjestima gdje je potrošnja velika, što nema smisla. Voda dalje prolazi kroz cijevi koje su prljave i treba istočiti mnogo vode dok stigne čišća, kaže Jurčina, koji je još pri prelasku na novi sustav primijetio nagli porast prodaje vode u bocama u svojoj trgovini.

Vodu iz vodovoda, odnosno desalinizatora, ne koristi ni Muametali Osmani, vlasnik slastičarnice. Kaže, tu vodu koristi jedino za tuširanje i sanitarije, a za piće koristi vlastiti bazen kapaciteta četrdeset kubičnih metara. Uz kavu, gostima donosi vodu iz boce. Rodom iz Gostivara u Makedoniji, Osmani je na Susku od 1983. godine, nakon što je dvije godine ranije slastičarnicu otvorio njegov stric. Obiteljski posao sad preuzima njegov sin Shukri. Kaže, slastičarnica je otvorena po sedam mjeseci godišnje, najbolju prođu imaju kolači, sladoled i pizza, a ne vidi veliku promjenu u prometu ove godine u odnosu na ranije sezone.

Jedna od cjelogodišnjih i autohtonih stanovnica otoka je Nadia Malović, zaposlena u komunalnom društvu. Nakratko prekidamo njezin razgovor sa sumještanima na zidiću preko puta krcate terase Kluba iseljenika, vođen na ovdašnjem obliku dijalekta hrvatskog jezika, za došljake pomalo egzotičnom. Kao problem ističe to što na otoku

nema stalnog liječnika, niti koji dolazi na otok. Tu prazninu donekle popunjava hitna helikopterska služba.

- Jednom je helikopter sletio na plažu, drugi put ondje gdje je nekada bila tvornica ribljih konzervi. To je dobra stvar, treba pohvaliti hitnu pomoć, kaže ova mještanka, izvještavajući nas da zimi povremeno bude prekida u pomorskoj povezanosti Suska s Lošinjem, ali i hvali kapetane Nikolu Jerolimića i Srećka Klobučara, zapovjednike broda »Unije« koji je u veljači zamijenio »Premudu« na liniji za Lošinj. Dobra je strana »Unija« mogućnost rukcaja

Suza sama krene

Priča o Susku nije potpuna bez »pogleda izvana«. Stephanie Hornig iz mjesta Batschuns u zapadnoj austrijskoj regiji Vorarlberg došla je ovoga ljeta na Susak prvi put nakon dvadesetak godina.

- Imala sam osam godina kada sam prvi put došla. Moja obitelj je ovdje imala kuću, a sada boravim kod tete u Donjem Selu. Moja najranija uspomena na Susak je slastičarnica sa sokom od borovnice i rum-kuglicama, a rado pamtim putovanja brodom. Sad sam pustila suzu kada sam dolazila, kaže Stephanie, primjećujući da je sad na glavnoj plaži više sunobrana, a manje školjčica u pijesku, ali i da bi otočne staze trebale biti urednije.

Nadia Malović (sasvim desno) sa sumještanima

S djecom u narodnim nošnjama svi se rado fotografiraju

Christopher Picinich i Brooke Bertolino predvode plesnu skupinu

više tereta, primjerice drva za ogrjev, te rashladna komora koja omogućuje da smrznuta hrana na Susak stigne u boljem, zdravstveno prihvatljivijem stanju nego što je to bilo ranije. »Unije«, brod dužine 47, a širine devet metara, izgrađen je 2004. godine u Turskoj, a prije »Jadrolinije« služio je grčkom brodaru na međutočnoj liniji u Egejskom moru.

Kroničar Borislav Ostojić

Među stanovnicima otoka Suska, doduše ne kroz cijelu godinu, bio je i Borislav Ostojić (1937. - 2020.), novinar, urednik i fotograf. Jedan

od ljudi koji su ostavili dubok trag u našem listu, Ostojić je od 1973. godine dolazio na Susak, najprije po zadatku, pripremajući reportažu, a potom sve češće i iz zadovoljstva, kupivši 1979. godine kuću u Donjem Selu. Kao umirovljenik, provodeći sve više vremena na otoku, u »eri« Facebooka, Ostojić je svoje znanje častio zapisima i fotografijama, dajući otklon od kliseiziranog prikazivanja Suska kroz »prizmu« pijeska, šarene narodne nošnje i jedne ljetne fešte. Bit će šteta ne pronađe li se, kad-tad, način da se njegovi (fotografski) zapisi objedine u knjizi.

Od preostalog stanovništva na otoku višestruko je brojnije ono u iseljeništvu, koje se grupiralo uglavnom u Hobokenu u američkoj saveznoj državi New Jersey. Otamo ljeti dolaze Sušćani, odnosno njihovi potomci rođeni u Americi, oni kojima je Susak drag, iako slabo, vladaju našim jezikom i nije za vjerovati da će među njima biti veći broj onih koji će odabrati Susak kao mjesto stalnog boravka. Na proslavi Dana iseljjenika, središnja točka bio je nastup folklorne skupine, ovaj put sastavljene od pet plesnih parova. Specifičnost ove folklorne skupine je ta da se ona okuplja samo na desetak dana godišnje, a ove godine plesali su samo potomci iseljenih Sušćana, u nedostatku ovdašnjih mladih slobodnih i zainteresiranih za nastup. Voditeljica Barbara Bušić-Ribarić kaže nam da se to ove

Brojke sve govore

Iz današnje perspektive, podaci o nekadašnjoj napućenosti Suska djeluju nestvarno, nezamislivo. Na popisu stanovništva 1857. godine, evidentirano je 1089 Sušćana, u XX. stoljeće otok je ušao s 1335 stanovnika, 1936. godine bilo ih je 1656, 1948. godine 1629, a onda je, prvenstveno uslijed poljoprivredne reforme, dijelom i političkom emigracijom, počeo negativan trend koji se ne zaustavlja, niti postoje ikakve naznake, pa niti utemeljene nade da će se to promijeniti.

Lopta neuobičajena za naše krajeve odaje prisustvo Amerikanaca

Iseljeni Sušćani ponose s objema domovinama

Učiteljica Barbara Bušić-Ribarić, oдавно u mirovini

Spomenik »Sujcanica« u Donjem selu

Obitelj Osmani dulje od četiri desetljeća vodi otočnu slastičarnicu

godine dogodilo prvi put, a da su probe za nastup vodene pretežno na engleskom jeziku.

Zlatni križ i hrvatski grb

- Baš i ne znam hrvatski jezik, što me ljuti jer bili ga volio znati, no roditelji me nisu naučili, na engleskom nam kaže 23-godišnji Christopher Picinich iz New Jerseyja, predvodnik folklorne skupine, dodajući da se ipak trudi naučiti pjesme popularne među Sušćanima u Americi - »Majko stara« i »Sve za ljubav«. Ispod bijele košulje, sastavnog dijela muške narodne nošnje, vidi se lančić na kojemu su dva privjeska - zlatni križ i hrvatski grb, a taj su spoj na ovoj proslavi mnogi nosili. Radi kao pilot na kratkim letovima na istočnoj američkoj obali, a potomak je djeda i bake koji su sa Suska otišli u Ameriku. Prvi put je na Susku bio kao šestomesečno dijete, s obitelji je dolazio svake godine, a onda imao prekid od sedme do dvanaeste godine, kada je ponovo počeo dolaziti. U toj dobi je naučio i ples Suska, koji je imao prilike prakticirati i u Americi, na okupljanjima iseljenika.

Sličnu priču ima i Brooke Bertolino, 22-godišnjakinja s postdiplomskog studija socijalnog rada u New Jerseyju, u ovom slučaju Picinicheva plesna partnerica. I ona je unika

1936.

Susak je imao 1.656 stanovnika

iseljenika, a, također na engleskom, kaže nam da joj je za odijevanje karakteristične slojevite narodne nošnje potrebno dva sata, i to uz pomoć bake. U razgovor se, i ona na engleskom, uključuje njezina majka Rosemary Morin.

- Dolazim na Susak svako ljeto već četrdeset godina i članica sam odbora koji prikuplja novac za Susak. Donirali smo crkvi, zatim za uređenje

puta prema groblju, za kip »Sujcanica« (prikazuje ženu u narodnoj nošnji, op.a.). Svake godine u Americi organiziramo hrvatski piknik i hrvatski karneval. Dolaze i naša djeca, a iako su oni generacija Amerike, osjećamo potrebu naučiti ih hrvatskim vrijednostima, kaže Rosemary.

Ples Unaj do

Ples »Unaj do« s pozornice uz školsku zgradu na harmonici prati John Mattessich, također samo ljetni stanovnik Suska, a izvedbu prate za ovu priliku svečano odjeveni gledatelji. Atmosfera je gotovo navijačka, decibela je najviše kad u plesu poskoče i

zavrte se djevojke u kratkim suknjama, čuju se i engleski i hrvatski jezik (pa i kombinacija!), na odjeći vide i hrvatska i američka obilježja, na nekim kućama i hrvatska i američka zastava. Mladi i djeca u narodnim nošnjama prava su atrakcija, mnogi se žele fotografirati s njima, a fotografije već u sljedećem trenutku internet »nosi« preko oceana, iz stare u novu domovinu. Iako se zapravo tek zahuktava, fešta u tom trenutku za nas prestaje, valja se ukrcati u katamaran u 20.15, jer nakon toga nema odlaska sa Suska sve do sljedećeg jutra. Kada Hajduk igra važne utakmice, trajekti iz Splita prema otocima kreću kasnije, da se navijači mogu vratiti iste večeri - možda bi se nešto slično moglo organizirati i na Dan iseljenika?

Stephanie Hornig dolazila je na Susak kao djevojčica, a sada prvi put nakon 20 godina

Riječ ima Vodoopskrba i odvodnja

Na naš upit Vodoopskrbi i odvodnji Cres-Lošinj o problemima s pitkom vodom na Susku, odgovoreno nam je da su tijekom srpnja zaprimljena dva prigovora na kvalitetu vode, koji se odnose na isti cjevovod.

- Na svaki prigovor smo se odazvali provjerom na vodomjeru korisnika i kratkotrajnim ispiranjem, kažu u ovom komunalnom poduzeću.

Dodaju da je 1. srpnja stupila na snagu Odluka o ograničenoj isporuci pitke vode, čime korištenje pitke vode nije dopušteno za potrebe lučkih djelatnosti u luci Susak te za tuševe na javnim površinama.

- Interventno održavanje desalinizatora Susak obavljeno je 17. srpnja te je uspostavljena proizvodnja vode u punom kapacitetu. Međutim, s obzirom na predviđenu potrošnju vode u kolovozu, 2. kolovoza je izvršena nadopuna vodospreme pomoću vodonosca, vodom iz Vranskog jezera. Puna vodosprema će omogućiti ponovnu opskrbu za javni tuš i potrebe lučkih djelatnosti, kažu u Vodoopskrbi i odvodnji.